ROCZNIKI INŻYNIERII BUDOWLANEJ – ZESZYT 12/2012
Komisja Inżynierii Budowlanej Oddział Polskiej Akademii Nauk w Katowicach

TWIERDZENIE O WZAJEMNOŚCI DLA DYSTORSJI GRADIENTOWYCH

Jan KUBIK
Politechnika Opolska

1. Wprowadzenie

W pracy analizuje się symetrie równań fizycznych gradientowej lepkosprężystości z udziałem dystorsji niemechanicznych pochodzących od pól temperatur Θ , dyfuzji masy c, przepływów jonowych E_i czy też uszkodzeń materiału φ_{ij}. W efekcie końcowym uzyskuje się twierdzenie o wzajemności, które pozwala na poszukiwanie rozwiązań najprostszych zadań gradientowej termo mechaniki por.[2]. Twierdzenie to stanowi uogólnienie klasycznych badań symetrii operatorów zadań brzegowych liniowej lepkosprężystości z udziałem pól niemechanicznej natury opisanych m.in.w [1].

2. Równania problemu

Analizowane w pracy zagadnienie opisane jest uogólnionym układem równań równowagi i równań geometrycznych ujmujących tensor odkształceń jak i jego gradient

$$(\sigma_{ij} + \tau_{ijk,k})_{,j} + \rho F_i = \rho \dot{v}_i , \tag{1}$$

$$2\varepsilon_{ij} = u_{i,j} + u_{j,i} \qquad i \quad \eta_{ijk} = \varepsilon_{ij,k} \tag{2}$$

oraz równań fizycznych uwzględniających dystorsje gradientowe i reologiczne własności ośrodka:

$$\begin{aligned} \sigma_{ij} &= E_{ijkl} * d(\varepsilon_{kl} - \varepsilon^0_{kl}) + e_{ijkln} * d(\eta_{kln} - \eta^0_{kln}), \\ \tau_{ijk} &= G_{ijklnm} * d(\eta_{lnm} - \eta^0_{lnk}) + R_{ijkln} * d(\varepsilon_{ln} - \varepsilon^0_{ln}), \end{aligned} \tag{3}$$

gdzie tensory dystorsji ε^0_{kl} posiadają jedną z postaci:

$$\varepsilon^0_{kl} = \alpha_{kln} E_n , \quad \varepsilon^0_{kl} = \alpha_{kl}\Theta , \quad \varepsilon^0_{kl} = \alpha^0_{klmn}\varphi_{mn} ,$$

$$\eta^0_{lnm} = \beta_{lnmr} E_r , \qquad \eta^0_{lnm} = \alpha_{lnm}\, \theta_{,m} . \tag{4}$$

Do równań tych należy dołączyć warunki brzegowe na siły powierzchniowe i przemieszczenia:

$$\sigma_{ij}\, n_j \Big|_{A_\sigma} = P_i\,, \qquad u_i \Big|_{A_n} = \overset{o}{u}_i\,, \quad \tau_{ijk,k}\, n_j \Big|_{A_\tau} = \tilde{P}_i\,. \tag{5}$$

W równaniach tych symbolami $\sigma_{ij}, \varepsilon_{ij}, \overset{\circ}{\varepsilon}_{ij}, \overset{\circ}{\eta}_{ijk}, \mathrm{u}_i, \rho \mathrm{F}_\mathrm{i}, P_i, E_{ijkl}, e_{ijkln}, \mathrm{G}_{\mathrm{ijklnm}}, \alpha_{kln}$, $E_n, \Theta, \varphi_{\mathrm{mn}}, *$ oznaczono kolejno tensory naprężeń, odkształceń, dystorsji, przemieszczenia, siły masowe i powierzchniowe, tensor funkcji relaksacji, tensor określający pole odkształceń wywołane dystorsjami pola niemechaniczne takie jak $E_n, \Theta, \varphi_{mn}, *$, czyli kolejno pole elektryczne, temperatur i tensora uszkodzeń materiału, natomiast symbol $f_1 * df_2 = f_2 * df_1$ oznacza iloczyn splotowy Stieltjesa funkcji f_1 i f_2, jako funkcji czasu t.

3. Symetria pól

Punktem wyjściowym rozważań prowadzących do twierdzenia o wzajemności są równania fizyczne (3) na tensor naprężeń oraz naprężeń gradientowych z uwzględnieniem dystorsji ε_{ij}^0 i η_{ijk}^0.

$$\sigma_{ij} = E_{ijkl} * d(\varepsilon_{kl} - \varepsilon_{kl}^0) + e_{ijkln} * d(\eta_{kln} - \eta_{kln}^0) \tag{6}$$

$$\tau_{ijk} = e_{ijkln} * d(\varepsilon_{ln} - \varepsilon_{ln}^0) + G_{ijklnm} * d(\eta_{lnm} - \eta_{lnm}^0)$$

W klasycznym ujęciu problemu analizuje się symetrie pary pól (..), (..')

$$(\sigma_{ij}, P_i, \varepsilon_{ij} - \varepsilon_{ij}^0, \tau_{ijk}, \tilde{P}_i, \eta_{ijk} - \eta_{ijk}^0, \rho F_i),$$

$$(\sigma_{ij}', P_i', \varepsilon_{ij}' - \varepsilon_{ij}^{0'}, \tau_{ijk}', \tilde{P}_i', \eta_{ijk}' - \eta_{ijk}^{0'}, \rho F_i'),$$

zgodnie z diagramem zależności przedstawionym na rys.1.

$$(\sigma_{ij}, P_i, \varepsilon_{ij} - \varepsilon_{ij}^0, \tau_{ijk}, \tilde{P}_i, \eta_{ijk} - \eta_{ijk}^0, \rho F_i),$$

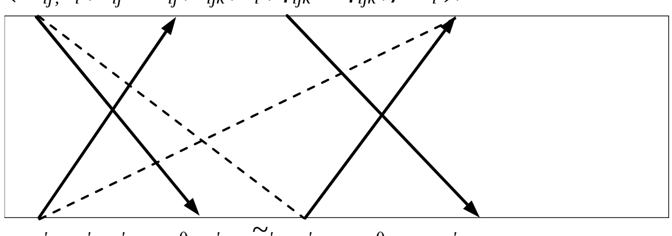

$$(\sigma_{ij}', P_i', \varepsilon_{ij}' - \varepsilon_{ij}^0, \tau_{ijk}', \tilde{P}_i', \eta_{ijk}' - \eta_{ijk}^0, \rho F_i')$$

Rys. 1. Pary porównywanych pól mechanicznych i dystorsji
Fig. 1. Pairs of distortions and mechanical fields

Badanie symetrii równań fizycznych prowadzi do zależności:

$$\begin{aligned} \sigma_{ij} * d\varepsilon_{ij}^{'} &= E_{ijkl} * d\varepsilon_{kl} * d\varepsilon_{ij}^{'} + e_{ijkln} * d\eta_{kln} * d\varepsilon_{ij}^{'} - \\ &- E_{ijkl} * d\varepsilon_{kl}^{0} * d\varepsilon_{ij}^{'} - e_{ijkln} * d\eta_{kln}^{0} * d\varepsilon_{ij}^{'} \ , \end{aligned} \tag{7}$$

z której wynika wstępna tożsamość dla klasycznej (niegradientowej) części zadania:

$$\begin{aligned} &\sigma_{ij} * d\varepsilon_{ij}^{'} - \sigma_{ij}^{'} * d\varepsilon_{ij} - e_{ijkln} * (d\eta_{kln} * d\varepsilon_{ij}^{'} - d\eta_{kln}^{'} * d\varepsilon_{ij}^{'}) = \\ &= E_{ijkl} * (d\varepsilon_{kl}^{0} * d\varepsilon_{ij}^{'} - d\varepsilon_{kl}^{0'} * d\varepsilon_{ij}) + e_{ijkln} * (d\eta_{kln}^{0} * d\varepsilon_{ij}^{'} - d\eta_{kln}^{0'} * d\varepsilon_{ij}). \end{aligned} \tag{8}$$

Podobnie zachodzi dla tensora naprężeń wyższego rzędu (gradientowych):

$$\begin{aligned} \tau_{ijk} * d\eta_{ijk}^{'} &= e_{ijkln} * d\varepsilon_{ln} * d\eta_{ijk}^{'} + G_{ijklnm} * d\eta_{lnm} * d\eta_{ijk}^{'} - \\ &- e_{ijkln} * d\varepsilon_{ln}^{0} * d\eta_{ijk}^{'} - G_{ijklnm} * d\eta_{lnm}^{0} * d\eta_{ijk}^{'} . \end{aligned} \tag{9}$$

Otrzymujemy stąd analogiczną do (8) tożsamość dla gradientowej części zadania:

$$\begin{aligned} &\tau_{ijk} * d\eta_{ijk}^{'} - \tau_{ijk}^{'} * d\eta_{ijk} - e_{ijkln} * (d\varepsilon_{ln} * d\eta_{ijk}^{'} - d\varepsilon_{ln}^{'} * d\eta_{ijk}) = \\ &= e_{ijkln} * (d\varepsilon_{ln}^{0} * d\eta_{ijk}^{'} - d\varepsilon_{ln}^{0'} * d\eta_{ijk}) + G_{ijklnm} * (d\eta_{lnm}^{0} * d\eta_{ijk}^{'} - d\eta_{lnm}^{0'} * d\eta_{ijk}). \end{aligned} \tag{10}$$

4. Twierdzenie o wzajemności

Z otrzymanej pary tożsamości, czyli równań (8) i (10) wyniknie końcowa postać poszukiwanego twierdzenia. Istotnie, w wyniku porównania tożsamości cząstkowych (8) i (10) otrzymamy lokalna formę twierdzenia o wzajemności, czyli tożsamość:

$$\begin{aligned} &(\sigma_{ij} * d\varepsilon_{ij}^{'} - \sigma_{ij}^{'} * d\varepsilon_{ij}) - (\tau_{ijk} * d\eta_{ijk}^{'} - \tau_{ijk}^{'} * d\eta_{ijk}) = \\ &= E_{ijkl} * (d\varepsilon_{kl}^{0} * d\varepsilon_{ij}^{'} - d\varepsilon_{kl}^{0'} * d\varepsilon_{ij}) + e_{ijkln} * (d\eta_{kln}^{0} * d\varepsilon_{ij}^{'} - d\eta_{kln}^{0'} * d\varepsilon_{ij}) + \\ &+ e_{ijkln} * (d\varepsilon_{ln}^{0} * d\eta_{ijk}^{'} - d\varepsilon_{ln}^{0'} * d\eta_{ijk}) + G_{ijklnm} * (d\eta_{lnm}^{0} * d\eta_{ijk}^{'} - d\eta_{lnm}^{0'} * d\eta_{ijk}) = V. \end{aligned} \tag{11}$$

Całkując tożsamość (11) po całym obszarze ciała z wykorzystaniem twierdzenia Gaussa, otrzymamy poszukiwaną postać twierdzenia o wzajemności w przypadku gradientowych dystorsji w ciele lepko sprężystym.

Ostatecznie poszukiwane twierdzenie o wzajemności dla dystorsji postaci $\varepsilon_{kl}^{0} = \alpha_{kl}\,\theta,\ \ \eta_{kln}^{0} = \alpha_{kl}\theta_{,n}$ przyjmie formę:

$$\begin{aligned} &\int_A [(P_i + \tilde{P}_i) * dv_i^{'} - (P_i^{'} + \tilde{P}_i^{'}) * dv_i \,] dA + \int_V [\, \rho(F_i - \dot{v}_i) * dv_i^{'} - \rho(F_i^{'} - \dot{v}_i^{'}) * dv_i \,] dV + \\ &+ \int_V (\tau_{ijk} * dv_{i,j}^{'} - \tau_{ijk}^{'} * dv_{i,j}) n_k \, dA = \int_V [\, \gamma_{ij} * \left(d\,\Theta * d\,\varepsilon_{ij}^{'} - d\,\Theta^{'} * d\,\varepsilon_{ij} \right) + \\ &\gamma_{ijkm} * \left(d\,\Theta_{,m} * d\,\varepsilon_{ij,k}^{'} - d\,\Theta_{,m}^{'} * d\,\varepsilon_{ij,k}^{'} \right)] \, dV + \int_A \gamma_{ijk} * \left(d\,\Theta * d\,\varepsilon_{ij}^{'} - d\,\Theta^{'} * d\varepsilon_{ij} \right) n_k \, dA \end{aligned} \tag{12}$$

gdzie: $\gamma_{ij} = E_{ijkl}\,\alpha_{kl}$, $\gamma_{ijk} = e_{ijk\,ln}\,\alpha_{ln}$, $\gamma_{ijkm} = G_{ijk\,ln\,m}\,\alpha_{ln}$.

W tożsamości (12) lewa strona zawiera klasyczne elementy tego twierdzenia za wyjątkiem całek z iloczynów naprężeń gradientowych i tensora odkształceń. Natomiast po stronie prawej występują składniki związane z tensorami odkształceń dystorsyjnych. W przypadkach szczególnych, braku dystorsji otrzymamy klasyczne twierdzenie o wzajemności w gradientowej lepko sprężystości. Oczywiście dalszym przypadkiem szczególnym są równania twierdzenia o wzajemności w liniowej lepko sprężystości. Sytuacja ta jest na tyle korzystna, ponieważ pozwala na porównywanie analogicznych rozwiązań klasycznej lepko sprężystości z rozwiązaniami uogólnionymi w ramach teorii gradientowej.

Literatura

[1] Kubik J., The reciprocity thorem in coupled problems of viscoelastic thermodiffusion, Acta Mechanica 50, ¾,1984.

[2] Kubik J., Variational theorems of the gradient viscoelesticity, International Conference 80 Years of FCE STU, Bratislava 2008.

[3] Kubik J., Reciprocal theorem of the gradient viscoelasticity with damage, VIII International Conference New Trends in Static and Dynamics of Buildings, Bratislava 2010.

THE RECIPROCITY THEOREM FOR GRADIENT DISTORTION

Summary

In the paper the reciprocity theorem for gradient viscoelasticity with non-mechanical distortion was proposed. The theorem arises from symmetry analysis of physical equations and can be treated as a generalization of adequate theorems of classical thermo-mechanics.